BİLDİRİLER / PAPERS

10. ULUSLARARASI DİL, YAZIN VE DEYİŞBİLİM SEMPOZYUMU

THE 10TH INTERNATIONAL LANGUAGE, LITERATURE AND STYLISTICS SYMPOSIUM

03-05 KASIM / NOVEMBER 2010

CİLT / VOLUME 1

GAZİ ÜNİVERSİTESİ GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

X. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu

The 10th International Language, Literature and Stylistics Symposium

BİLDİRİLER / *PAPERS*

Cilt / Volume-I

3-4-5 KASIM/*NOVEMBER* 2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

ANKARA

www.deyisbilim.gazi.edu.tr

X. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu
The 10th International Language, Literature and Stylistics Symposium

BİLDİRİLER / *PAPERS*

EDİTÖRLER / *EDITORS*
Doç. Dr. Suna AĞILDERE – Doç. Dr. Nurettin CEVİZ

ISBN:978-975-507-249-4

Sempozyum Görsel Kimlik Sorumlusu: Arş. Gör. Veysel ŞAYLI
Dizgi: Arş. Gör. Murat ÖZCAN
Baskı: Bizim Büro Basımevi
Ankara-2011

KURULLAR / *BOARDS*

Onur Kurulu / *Honorary Board*

Prof. Dr. Rıza Ayhan
(Gazi Üniversitesi Rektörü / *Rector*)
Prof. Dr. Mustafa Safran
(Gazi Eğitim Fakültesi Dekanı / *Dean*)

Düzenleme Kurulu / *Organization Board*

Prof. Dr. Abdülvahit Çakır
Prof. Dr. Tahsin Aktaş
Prof. Dr. Emrullah İşler
Doç. Dr. Suna Ağıldere
Doç. Dr. Nurettin Ceviz
Yrd. Doç. Dr. Paşa Tevfik Cephe
Arş. Gör. Büşra Delen
Arş. Gör. Muhammet Koçak
Arş Gör. Ayşe Hümeyra Kütükcü
Arş. Gör. Murat Özcan
Arş. Gör. Nesrin Tekin

Bilim Kurulu / *Editorial Board*

•Yazın / *Literature*
Prof. Dr. Altan Alperen (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Battal Arvasi (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Deniz Bozer (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmet Cemiloğlu (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sebahat Deniz (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Haluk Harun Duman (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayten Er (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuna Ertem (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Leyla Karahan (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedim Kula (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedret Öztokat (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Mükremin Yaman (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Necmi Yaşar (Çukurova Üniversitesi)

•Karşılaştırmalı Yazın / *Comparative Literature*
Prof. Dr. Kubilay Aktulum (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Gültekin (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat Kaya (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Jale Parla (Bilgi Üniversitesi)

•Çeviribilim / *Translation Studies*
Prof. Dr. Ayfer Altay (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşe Alper (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Tahsin Aktaş (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Berrin Aksoy (Atılım Üniversitesi)
Prof. Dr. Füsun Ataseven (Yıldız Teknik Üniversitesi)

•Yabancı Dil Öğretimi / *Language Teaching*
Prof. Dr. Abdülvahit Çakır (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa Çakır (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Demirezen (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Demirkan (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüsnü Enginarlar (ODTÜ)
Prof. Dr. Ayten Genç (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülnihal Gülmez (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Gümüş (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim İlkan (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Emrullah İşler (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Özbay (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Necmettin Kamil Sevil (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Cemal Yıldız (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa Yıldız (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Dursun Zengin (Ankara Üniversitesi)

•Dilbilim / *Linguistics*
Prof. Dr. Mehmet Baştürk (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. V. Doğan Günay (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Osman Toklu (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ünsal Özünlü (Uluslar arası Kıbrıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Nadir Engin Uzun (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman Yıldız (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Dursun Zengin (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Deniz Zeyrek (ODTÜ)

Bildiriler soyada göre alfabetik olarak sıralanmıştır.
Burada yer alan bildirilerin biçim ve içeriğinden yazarlar sorumludur.

SİL BAŞTAN BİR DÜNYA TARİHİ: TARİHİN NESNESİ OLMAKTAN ÖZNESİ OLMAYA, ÇEVRİLEN OLMAKTAN ÇEVİRMEN OLMAYA UZANAN YOL 227

OKUMA ALIŞKANLIĞININ ANADİLİ ÖĞRETİMİNE KATKISI: OKUMA ALIŞKANLIĞININ KAZANDIRILMASINA İLİŞKİN BİR ÖNERİ 230

ANADİLİ ÖĞRETİMİNDE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ YERİ: REKLAM FİLMLERİ 238

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE GÜNCELLİK VE ÇOCUK EĞİTİMİNE İLİŞKİN SÖYLEMLER 245

REDUPLICATION IN TURKISH:PHONOLOGICAL DUPLICATION OR MORPHOLOGICAL REDUPLICATION?250

HANS DERNSCHWAM'IN GEZİ YAZILARINDA XVI. YÜZYIL OSMANLI KADININ KONUMU 260

GUERRE, MILITARISME ET CHAUVINISME CHEZ ZOLA 266

AHMET NEDİM KASİMİ'NİN "GÖRGÜSÜZ" ADLI ÖYKÜSÜNDE ANLATIM ÖZELLİKLERİ VE TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK 272

ÇEVİRMEN MÜDAHALESİNİN GÖRÜNÜRLÜK KAZANMASI 275

LANGUAGE AND PERSUASION: AN ANALYSIS OF THE SELECTED U.S. POLITICAL LEADERS' WAR SPEECHES IN THE LIGHT OF ARISTOTELIAN RHETORIC 282

POLİTİK BİR ŞİİR "YAŞLI GEMİCİ" 288

W.H. AUDEN'İN "MEÇHUL VATANDAŞ," "AŞİL'İN KALKANI" VE "VİCTOR" BAŞLIKLI ŞİİRLERİNDE PANOPTİK TOPLUM VE BİREYİN YOK OLUŞU 294

CONTENT BASED LEARNING IN THE ITALIAN UNIVERSITY: AN EXPERIMENT 299

A DEDICATED ROYALIST: POLITICAL SATIRE IN THE COMEDIES OF APHRA BEHN 310

ARAP ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE YAZILI ANLATIM BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 318

"BRIEFE AUS DEM ORIENT" İLE "LADY MONTAGU'NUN İZİNDE TÜRKİYE'YE MEKTUPLAR-BİR ÇAY DAHA LÜTFEN" ESERLERİNDE İMGE ÇÖZÜMLEMESİ 325

ÇEVİRİ ARAŞTIRMALARINDA EDİMSEL MODELLER: "BAĞINTI", "İNCELİK" VE İDEOLOJİK ÇEVİRİ 329

FRANSIZCA REKLAM SLOGANLARI VE UYARI CÜMLELERİNİN DİL AÇISINDAN İNCELENMESİ 336

FÂTİH DÖNEMİNDEN TANZİMAT'A KADAR OSMANLI MEDRESELERİNDE ARAPÇA ÖĞRETİMİ 342

KILLING TWO BIRDS WITH ONE STONE: PROVERBS AND INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE 348

KÜLTÜRLER ARASI İLETİŞİMDE GEZGİN ÂŞIK-HALK OZANI GELENEĞİ 356

A COMPARISON OF 'PYGMALION' TO 'GÖNÜLÇELEN' 362

ARGO DİLİ, MİZAHTAKİ YERİ VE KIBRISLI A. TEVFİK EFENDİ'NİN MİZAHINDA ARGO 367

LA LITTERATURE POTENTIELLE ET PEREC 373

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİNDE SORUN TESPİTİ VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 378

SEHVERSTEHEN FÖRDERT DIE SPRECH- UND SCHREIBFÄHIGKEIT IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT384

DO THE ELT COURSE MATERIALS OFFER CULTURE SPECIFIC EXPRESSIONS ADEQUATELY AT ELEMENTARY SCHOOLS IN TURKEY? 393

FANTASTİK BİR YAZAR OLARAK JULES VERNE: KARPATLAR ŞATOSU VE TÜRKÇE'YE ÇEVİRİLERİ 397

YALANCI EŞDEĞERLER VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN AKRABA TOPLULUKLARA ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER 404

THOMAS MORE'UN "ÜTOPYA" VE ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN "SON ADA" ADLI ESERLERİNDE ÜTOPİK DÜNYALARIN KARŞILAŞTIRILMASI 408

ELBİSELERİN DİLİ 413

DETERRITORALIZATION AND RETERRITORALIZATION IN "RIDERS TO THE SEA" 419

CULTURAL DYSTOPIA AND EMPOWERMENT OF THE MARGINALIZED IN MARGARET ATWOOD'S A HANDMAID'S TALE 424

TERMINOLOGIE JURIDIQUE TURQUE ET FRANÇAISE ET L'IMPORTANCE DE LA TERMINOLOGIE DANS LA TRADUCTION DE TEXTES JURIDIQUES 434

NESNEL SÖYLEM ÜZERİNDEN KURMACA BİR METİN: AH YA RAB YEHOVA 441

THE DISCRIMINATION OF VOWEL REDUCTION IN ENGLISH BY COMPUTER AND ELECTRONIC DICTIONARIES FOR TURKS: THE MISPERCEPTION AND MISARTICULATION OF ENGLISH VOCABULARY ITEMS 449

THE PERCEPTION AND INSTRUCTION OF /SKW-/ ENGLISH CONSONANT CLUSTER TO TURKISH TEACHERS AND TEACHER TRAINEES OF ENGLISH BY COMPUTER 457

SOCRATİK METOD: EĞİTİMİN FELSEFESİ Mİ YOKSA FELSEFENİN EĞİTİMİ Mİ? 465

SÁNDOR PETOFİ'NİN EDEBİ KİŞİLİĞİNİN OLUŞMASINI SAĞLAYAN UNSURLAR 478

BİR DİL ARACI OLARAK TÜRK SANATI 484

PRACTICAL TIPS ON HOW TO PROMOTE LEARNER AUTONOMY IN FOREIGN LANGUAGE CLASSROOMS 491

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE REKLAMLARDAN YARARLANMA 497

MOTIVATIONAL EFFECTS OF COMPUTER-ASSISTED READING ACTIVITIES ON L2 READING 502

MOTIVATIONAL LEVELS OF STUDENTS TOWARDS LEARNING ENGLISH: THE CASE OF KAFKAS UNIVERSITY PRIVATE PRIMARY SCHOOL 509

THE ROLE OF MOTHER TONGUE PROFICIENCY IN FOREIGN LANGUAGE PROFICIENCY 516

RECONCEPTUALIZING BYRAM'S MODEL OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE FOR TEACHING ENGLISH AS AN INTERNATIONAL LANGUAGE 520

ÇEVİRMEN EĞİTİMİ VE UZMANLIK ALANLARI ÇEVİRİSİ 526

REFİK HALİT KARAY'IN "GÖZYAŞI" HİKAYESİ ÜZERİNE BİR METİN DİLBİLİMSEL İNCELEME 533

DENUNZIATION IN DER LITERATUR: AM BEISPIEL VON ILSE AICHINGERS KURZGESCHICHTE "DAS FENSTER-THEATER" 541

LITERATURE, A MIRROR TO CULTURE AND LANGUAGE MODULES IN EFL CLASSROOMS 544

TAHSİN YÜCEL'İN 'SONUNCU' ADLI ROMANINDA ÜSTKURMACA ANLATI YÖNTEMİ VE METİNLERARASI BOYUT 548

TÜRK ÇEVİRİ TARİHİNDE NURULLAH ATAÇ ÇEVİRİLERİ 554

HARFİN "*KAYBOLUŞU*", ÇEVİRMENİN "*VAROLUŞU*" 561

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ZARF-FİİLLERİN (ULAÇLARIN) KAVRATILMASINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE BUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 567

TÜRKÇE ROMAN DİLİNDE SERBEST DOLAYLI ANLATIM BİÇİMLERİ VE İŞLEVLERİ 573

ÖYLEMLERİN TUTKU BOYUTU YA DA TUTKULARIN GÖSTERGEBİLİMİ 582

ARAPLAR NASIL DÜŞÜNÜR? ARAP DİL MANTIĞININ TEMEL DİNAMİKLERİNE İLİŞKİN BAZI MÜLÂHAZALAR 599

GELENEKSEL DEĞERLENDİRME VE YORUMLARIN GÖLGESİNDE ARAP GRAMERİ 604

RUSÇA'DA SÖZCÜK OLUŞTURMA SÜRECİ: BİR YÖNTEM OLARAK KISALTMA OLGUSU 608

TATAR BİLMECELERİNİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILMASINDA YAŞANAN ZORLUKLAR 614

BİR SOSYAL BİLİM DALI OLARAK ÇEVİRİBİLİMİN DOĞASI 620

FUNCTION OF MEMORY AND INFORMATION PROCESSING IN ELT 625

AZ□ RBAYCAN, FARS V□ İNGİLİS DİLL□ RİND□ BİRİNCİ Ş□ XSİN M□ NSUBİYY□ TİNİN İFAD□ VASİT□ L□ Rİ 630

İKİNCİ YABANCI DİL OLARAK ALMANCA DERSİNE YÖNELİK KENDİ KENDİNE ÖĞRENME ÖLÇEĞİ 635

STRATEJİ ÖĞRETİMİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA YETİSİNE ETKİSİ VE YABANCI DİL DERSİNDEKİ AKADEMİK BAŞARIYA YANSIMALARI 641

COMPARATIVE STUDY OF BECKET'S WAITING FOR GODOT WITH MARQUEZ'S NO ONE WRITES TO THE COLONEL THROUGHOUT SARTRE'S EXISTENTIALISM APPROACH 647

SAFAHAT'TA KONUŞMA DİLİ UNSURLARI 653

AESTHETICS AND LITERARY CRITICISM IN THE ART OF TRANSLATION 658

AZERI TÜRKÇESI VE FRANSIZCA'DA KADINLAR HAKKINDA ATASÖZLERI 665

JOHN BANVILLE'S THE SEA AS A NOVEL OF LOSS AND MEMORY 668

DİL İLE YAŞAMIMIZI YENİDEN DÜZENLEMEK MÜMKÜN MÜ? 671

VASİLİ ŞUKŞİN'İN TÜRKÇE'YE ÇEVRİLMİŞ ESERLERİ ÖRNEKLERİNDE TERCÜME SORUNLARI 676

THE QUESTIONABLE ROLE OF IMAGINATION IN THE CONTEMPORARY SCOTTISH NOVEL 681

DİLİN İNSAN BİLİNCİNİN GELİŞİMİNE KATKISI ÜZERİNE 684

GÖRSEL DİLDE ÇEVİRİ OLGUSUNA FARKLI YAKLAŞIMLAR: "TERCÜMAN-I EŞKÂL" 688

SINIF İÇİ İLETİŞİMDE "SORU SORMA"NIN DERSİ KURGULAMADAKİ İŞLEVİ ÜZERİNE 695

ARAPÇADA VE TÜRKÇEDE BAZI EKSİLTİLİ ANLATIM GÖRÜNÜMLERİ 701

ARAP DİLİNDE PARÇALARÜSTÜ BİRİMLER -"KU'RÂN'IN SÖZLÜ METİN FORMU" BAĞLAMINDA BİR DENEME- 706

THE EFFECTS OF INTERACTIVE INPUT ENHANCEMENT OF REFERENCES ON INTERMEDIATE EFL LEARNERS' LISTENING COMREHENSION 710

GRAMMATIKVERMITTLUNG IM WANDEL DER METHODEN DES FREMDSPRACHLICHEN UNTERRICHTS 719

ARAP DİLİNDE DİLBİLİMSEL METİN ÇÖZÜMLEMESİ 724

VÜCUDUN PARÇALARININ KULLANILDIĞI İNGİLİZCE VE TÜRKÇE DEYİMLERDEKİ DUYGUSAL KAVRAMLAŞTIRMANIN İNCELENMESİ 731

HARFİN "*KAYBOLUŞU*", ÇEVİRMENİN "*VAROLUŞU*"

Görgüler, Zeynep
Yıldız Teknik Üniversitesi

0. GİRİŞ

Seksenli yıllarda, çeviribilimde yaşanan kültürel dönemeçle birlikte çeviri eylemi, kültürlerarası etkileşim ağının önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda, çağdaş çeviribilim kuramları, gerek çeviriyi gerekse çevirmeni farklı kavramlar çerçevesinde yeniden tanımlamıştır. Kültürel paradigmayla birlikte, çeviri yapıtın tek-sesli, saydam ve görünmez yapısının sorgulanarak, çok-sesli, melez ve görünür niteliklerinin vurgulanması, kültürlerarası iletişim ortamında, çevirmenin gizlenen kimliğini de görünür kılmıştır. Bu yeni anlayış çerçevesinde, farklı edebi üslubuyla tanınan Fransız yazar Georges Perec tarafından kaleme alınan "*La Disparition*" (1969) adlı yapıtın Türkçe çevirisine ["*Kayboluş*"] (çev. Cemal Yardımcı) (2005) yönelik betimleyici bir çalışma gerçekleştirilecektir. İncelemenin kuramsal dayanakları, çeviri olgusuna ve çevirmenin kimliğine yönelik görüşleriyle tanınan çağdaş çeviribilimci kuramcılarından, Theo Hermans'ın "*The Translator's Voice in Translated Narrative*" ["*Çeviri Anlatıda Çevirmenin Sesi*"] (çev. Alev Bulut) (1996) ve Susan Bassnett'ın "*The Visible Translator*" ["*Gözle Görülür Çevirmen*"] (çev. Yurdanur Salman) (1994) adlı çalışmalarıdır. Söz konusu çeviri yapıttaki metin-içi ve metin-dışı öğeler örneklenerek, çevirinin kültürlerarası diyalogdaki konumu ve kültürlerarası bir iletişim uzmanı olarak sesinin yükselmesiyle "görünürlük" kazanan çevirmenin kimliği üzerinde durulacaktır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra, çeviribilimde yaşanan paradigma değişikliği sonucunda, çeviri eylemi dillerarası, çizgisel bir aktarımla sınırlı kalmayıp, küreselleşme ekseninde, kültürlerarası iletişimi sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkıyor. Kültürel paradigmayla birlikte, çeviribilimde, kaynak odaklı ve kuralcı yaklaşımlar çerçevesinde çeviri anlatıya ve çevirmenin kimliğine yönelik vurgulanan kavramlar yeniden tanımlanıyor. Bu bağlamda, erek metin, erek kültür, erek okur ve erek dizge gibi kavramlar üzerinde duran çağdaş çeviribilim kuramları, çeviri metne ve çevirmen kimliğine yeni bir bakış açısı kazandırıyor.

Bu bölümde, Georges Perec tarafından kaleme alınan "*La Disparition*" (1969) adlı yapıtın Türkçe çevirisine ["*Kayboluş*"] (çev. Cemal Yardımcı) (2005) yönelik gerçekleştireceğimiz betimleyici çalışmanın çıkış noktasını oluşturan kuramsal çerçeveye değineceğiz. İlk aşamada, gerek çeviri metnin "çok sesli", "melez" ve "farklı" yapısını, gerekse çevirmenin "sesi"nin yükselmesiyle "gözle görülür" kimliğini vurgulayan çağdaş çeviribilimcilerden Theo Hermans'ın çeviri anlatıya ve edebiyat çevirmenine yönelik devrim yaratan görüşlerine yer verilecektir.

Alev Bulut tarafından Türkçe'ye kazandırılan "*Çeviri Anlatıda Çevirmenin Sesi*" ["*The Translator's Voice in Translated Narrative*"] (1996) başlıklı kuramsal çalışmasında Theo Hermans, çevirinin "asla kaynağıyla çakışmayacağını; herhangi bir biçimsel ya da doğrudan anlamda onun özdeşi ya da eşdeğeri olamayacağını; çevirinin bir söylemin bir başka söylemle nasıl buluşturulabileceği açısından ele alınması gerektiğini" belirtiyor. (Hermans (çev. Bulut), 1997: 63). Hermans kuramsal yaklaşımında, çeviri metni, kaynak metnin boyunduruğu altına sokan geleneksel çeviri yaklaşımlarını eleştiriyor. Kaynak metin ve çeviri metin arasındaki hiyerarşik bağı yapı söküme uğratıyor. Özcü yaklaşımların aksine, kaynak metin ve çeviri metin arasındaki "diyalektik" ilişkiyi farklı kavramlar aracılığıyla yeniden tanımladıktan sonra, edebiyat çevirmeninin "görünür" kimliğinin, çeviri anlatıda göz ardı edilemeyecek olduğunu şu sözleriyle vurguluyor: "Çeviri anlatı her zaman "ikinci" bir "ses" taşır; kendini az ya da çok ölçüde gösteren bu ses "çevirmenin sesi"dir. Bu ses, "bütünüyle anlatıcı'nın arkasına gizlenip çeviri metinde kendine ilişkin bir iz bulunmasını olanaksız kılabilir" ya da "metnin yüzeyine çıkıp, metin dışı bir çeviri'nin notu'yla, konuşan özneyi niteleyen türden bir kendine göndermeyle varlığını en doğrudan ve en güçlü şekilde göstermiş olur". (Hermans (çev. Bulut), 1997: 65).

Geleneksel çeviri kuramlarında vurgulanan, çevirmenin "saydam" ve "görünmez" aktarıcı kimliğinin aksine, Hermans, her defasında, "çeviri" metnin, yazardan başka "çevirmenin" "gözle görülür" izlerini taşıdığının altını çiziyor. Hermans'ın, çeviri anlatıya ve çevirmen kimliğine yönelik kuramsal görüşleri, bir

diğer çağdaş çeviribilim kuramcısı olan Susan Bassnett-McGuire'ın, Türkçe'ye Yurdanur Salman çevirisiyle kazandırılan *"Gözle Görülür Çevirmen"* [*"The Visible Translator"*] (1994) adlı çalışmasındaki kuramsal görüşleriyle paralel doğrultuda değerlendirilebilir.

Çeviri metinde, çevirmenin "fiziksel" varlığının yadsınamayacak derecede "görünür" olduğunu dile getiren Bassnett'a göre, "vurguyu, kaynaktan, özgün metinden çeviriye kaydırdık mı, "çevirmen" "gözle görülür" duruma gelir, çünkü "çevirmenin, metnin başka bir ekinsel dizge içerisindeki okurlara ulaşmasını sağlayan aracı olduğu kabul edilir". (Bassnet (çev. Y. Salman), 1997: 81) Böylece, "görülebilirliğinin" artması, "çevirmenin rolünü" de daha önemli kılar. Yazar ve çevirmen arasındaki iktidar ilişkisini dönüşüme uğratan Bassnett, kaynak metin ve çeviri metin arasında "diyalektik" bir ilişki olduğunu ve her bir çevirmenin, "gözle görülür" damgasının, çeviri metinde kendini gösterdiğini vurgulayarak çalışmasını sonlandırıyor.

2. GEORGES PEREC ve *"KAYBOLUŞ"*

Yer kısıtlaması açısından, yazara ve kaynak yapıta ilişkin temel bilgiler üzerinde durulacaktır. Musevi kökenli Fransız sosyolog ve edebiyatçı olan Georges Perec, 1936 yılında Paris'te doğmuştur. Perec, babasını savaş sırasında, annesini ise Auschwitz'te Nazi soykırımında kaybetmiştir. İkinci dünya savaşı sırasında ailesini kaybediyor olması, eserlerine yansıyan melankoliyle birlikte karşımıza çıkıyor.

Perec, 1967 yılında bir edebiyat akımı olan Oulipo'ya katılmıştır. Raymond Queneau'la tanışan Perec, yazın hayatında Queneau'dan oldukça etkilenmiştir. 1965 yılında, *"Les Choses"* (çev.*Şeyler*) adlı ilk romanıyla yazar, Renaudot Ödülü'ne layık görülmüştür.

"La disparition" (1969), *"La boutique obscure"* (1973), *"W ou le souvenir d'enfance"* (1975), *"La vie mode d'emploi"* (1978) kaleme aldığı eserlerinden örneklerdir. (http://www.biyografi.info/kisi/georges-perec)

Perec'in, Oulipo akımının en önemli dönüm noktası olarak kabul edilen *"Kayboluş"* [*"La Disparition"*] adlı yapıtı 1969 yılında yayımlanmıştır. Yazarın 'e' harfi kullanmadan yazdığı yapıt, Anton Ssliharf adındaki adamın ortadan kayboluşunun hikayesidir. Anton Ssliharf'in bir cinayete kurban gittiğini düşünen arkadaşları Amaury Ünsüz, Douglas Haig Clifford ve diğerleri, Anton'un evindeki notları karıştırarak katili bulmaya çalışırlar.

"Kayboluş" [*"La Disparition"*] adlı yapıt, okur tarafından çözülmesi beklenen kelime oyunları, dil oyunları, açık, gizli göndermeler ve bulmacalar içeriyor. "E" harfinin kullanılmaması Fransızcada, "lipogramme" Türkçe de ise "harf düşümü" olarak adlandırılan bir yazı türüdür. Latin alfabesinin beşinci harfi olan "e" (Fransızca okunuşu "eux", "onlar"(ailesi) anlamına geliyor) harfinin eksikliği, Perec'in ailesinin olmayışını simgeliyor. (Lee, La Disparition: Problèmes de Traduction, 1990)

3. TÜRKÇE'DEKİ *"KAYBOLUŞ"* ÇEVİRİSİNE İLİŞKİN BETİMLEYİCİ BİR İNCELEME

Bu bölümde, çağdaş çeviribilim kuramcılarından Hermans ve Bassnett'ın kuramsal görüşleri ışığında, inceleme konusu olan çeviri metnin, "çok- sesli" ve "melez" yapısını yansıtan ve "sesi"nin yükselmesiyle çevirmenin kaçınılmaz kimliğini "görünür" kılan metin-içi ve metin-dışı öğeler örneklenecektir.

3.1. Metin-Dışı Öğelerin İncelenmesi (ön/arka kapak bilgileri ve tanıtım yazısı)

3.1.1. Ön Kapak / Tanıtım Yazısı / Arka Kapak

Erek yapıtın ön/arka kapakları ve tanıtım yazıları, çevirmene ait izler taşıyan önemli göstergelerdir. Bu bölümde, sırasıyla çeviri metnin ön/arka kapakları ve tanıtım yazısı irdelenecektir.

Ayrıntı Yayınları tarafından, 2005 yılında yayımlanan erek yapıtın ön kapağında *"Türkçeleştiren: Cemal Yardımcı"* ifadesi karşımıza çıkıyor. Yayınevinin "çeviren" ya da "uyarlayan" demek yerine "Türkçeleştiren" kavramını tercih etmesinin altında yatan nedenler nelerdir? "Türkçeleştiren" kavramı, Cemal Yardımcı tarafından çevirisi yapılan "Kayboluş" adlı erek yapıtın, erek dil ve kültür çoğul-dizgesinde egemen olan normlara daha yakın olduğuna mı işaret ediyor?

Metin-dışı öğeler kapsamında, incelemeye dahil edilen bir diğer önemli öğe, erek yapıttaki tanıtım yazısıdır. Yazara yönelik kaleme alınan ayrıntılı tanıtım yazısının hemen ardından çevirmene ilişkin şu bilgiler sunuluyor:

"Cemal Yardımcı": "Kaybedenler cemaatindendir. Bu konumunu kimi zaman içi kaldırmadığı ve etik bulmadığı için, kimi zaman mükemmeliyetçiliği ya da düpedüz tembelliği yüzünden yapamadıklarına

borçludur. Bu yüzden yaptıklarından çok yapamadıklarıyla anılmak istemektedir". [...] (2005: 7. vurgu bana ait)

Arka kapakta ise, yazar ve çevirmen adlarının aynı satırlar içerisinde yer alması sonucunda, her ikisini de eşit konuma taşıyan, yazar kimliğinin yanı sıra çevirmen kimliğini de vurgulayan bilgilendirici yazıya değinmek gerekirse:

"Birinci mucize": "Georges Perec, Fransızcanın en çok kullanılan sesli harfi olan "e"yi kullanmadan bir roman yazdı: La Disparition".

"İkinci mucize": "Cemal Yardımcı, bu romanı "e" harfini kullanmadan Türkçeleştirdi: "Kayboluş" [...] (2005, vurgu bana ait)

Görüldüğü üzere, inceleme kapsamında irdelediğimiz erek yapıttaki metin-dışı öğeler, çevirmenin, erek yapıttaki "görünür" kimliğini her defasında vurgular niteliktedir.

3.2. Metin-İçi Öğelerin İncelenmesi

Yer kısıtlaması açısından, inceleme kapsamında, erek yapıttaki metin-içi öğelere ilişkin en çarpıcı örnekler üzerinde durulacaktır.

3.2.1. Kültürel Öğeler

Çevirmenin "sesi"nin yüksek çıkması sonucunda, çevirmene"gözle görülür" bir kimlik kazandıran, erek yapıttaki kültürel öğelerden örnekler vermek gerekirse:

- Örnek 1:

Kaynak Metin:

"Albanais, proclama-t-il un jour, un jour triomphant va s'ouvrir! Sus aux tyrans, brandissons un fanion sanglant! Marchons, marchons! D'un sang impur irriguons nos sillons!" (1965: 174-175, vurgu bana ait)

Erek Metin:

"Yazısında, [...]Arnavutlar! Tarih boyunca hür yaşadık, hür yaşarız. Hangi çılgın boynumuza zincir vurabilir? Şaşarım! Azgın bir ırmak gibi karşımızdaki barajı yıkıp aşalım; yırtalım dağları ufuklara sığmayalım, taşalım. Hakka tapan ulusumuzun hakkıdır istiklal!" diyordu". (2005: 179, vurgu bana ait)

Kaynak yapıttaki, Fransız milli marşı olan "Marseillaise"i çağrıştıran satırlar, erek metinde "İstiklal Marşı"nı anımsatan dizelerle, –e- harfi kısıtlaması göz önünde bulundurularak çevirmen tarafından yeniden yazılıyor. Bir diğer örnek ise şöyledir:

- Örnek 2:

Kaynak Metin:

[...] "Alors, choisissant au hasard, suivant la chanson":

"Am stram gram

Pic ou pic ou Coligram

Bour ou Bour ou Ratatam

Am stram gram". (1969: 280, vurgu bana ait)

Erek Metin:

[...] "Aralarından birini",

"O piti piti

Çikolata Simidi

Sürahi lastik cimlastik

Sizin oraya gittik boka battık

Hamama gittik yıkandık

Sil süpür çık

Çıkı çıkı çık"

[...](2005: 283-284, vurgu bana ait)

Kaynak kültüre özgü tekerlemeyi, çevirmen daha önce de belirttiğimiz gibi, -e- harfi kısıtlamasına sadık kalarak, erek dilde yeniden yazıyor.

Görüldüğü üzere, kaynak yapıttaki kültürel öğelerin çevirisinde, çevirmen tarafından benimsenen çeviri stratejisi, kaynak metin ve çeviri metin arasında eşdeğer bir ilişki olmadığını, çevirinin asla kaynağıyla örtüşmediğini ve çeviri metnin her zaman "ikinci" bir "ses" olan, çevirmenin "sesi"ni taşıdığını bir kez daha ortaya koyuyor.

3.2.2. Kaynak Yapıttan Bağımsız Eklenen Bölümler

İnceleme kapsamında, çevirmenin kimliğini "gözle görülür" bir konuma taşıyan bir diğer gösterge erek yapıta eklenen bölümlerdir. Kaynak yapıttan bağımsız erek yapıta eklenen beşinci, onuncu, on yedinci ve yirmi dördüncü bölümlerden örnekler vermeden önce, kaynak yapıtın temel kurgusuna değinmekte yarar var.

Yazar, kaynak yapıtı alfabedeki harf sayısıyla bölümlendiriyor. Kaynak yapıttaki her bölüm, Fransız alfabesindeki yirmi altı harfin her birini simgeliyor. Harf kısıtlaması, bölüm sayısı üzerinde de etkili olduğu için, kaynak yapıtta, –e- harfini işaret eden, beşinci bölüme ayrılan sayfanın boş olduğunu gözlemliyoruz. Erek yapıtta ise, yirmi dokuz bölüm karşımıza çıkarken, -e- harfini simgeleyen altıncı bölümün eksik olduğunu görmekteyiz. Çevirmenin, erek yapıta bölüm eklemesinin arkasında yatan nedenler, kaynak yapıtın kurgusal yapısıyla açıklanabilir. Çevirmenin "yarı-yazar" sıfatıyla erek yapıta eklediği beşinci, onuncu ve yirmi dördüncü bölümlerden örnekler vermek gerekirse:

- 5. Bölüm:

5

"Burada, bu kitabın yarı- yazarı C. Yardımcı zorunlu olarak lafa karışır"

*

"Yukarıdaki "yarı yazar" sözü, fazla iddialı, hatta ukalaca bulunabilir. Altı üstü bir uyarlama için "yarı yazarlık" iddiasına kalkışacak kadar alçakgönüllülüğü unutmakla suçlanabilirim".

"Aslında ön plana çıkma konusunda çok iştahlı olmadığım, açık adımı kullanmayışımdan da anlaşılabilir. (Kılı kırk yarmaya kalkışan biri bunda da farklı bir kasıt arayabilir. Bu konuyu tartışmayacağım)".

"Dahası aslına sadık kalmak için o kadar titiz davrandım ki, yaptığım işin bir uyarlama dahi olmadığını düşünüyorum. (Bu konuyu daha sonra açacağım)".

"Okur bağışlasın, yaptığım işi "yarı yazarlık" olarak adlandırmam bir zorunluluktan kaynaklanıyor. Başka bir uygun sözcük, farklı bir münasip tabir bulmak için çok uğraştım; kim bilir kaç sözcük, lugat, imla kılavuzu karıştırdım, ama aradığımı bulamadım; bulduklarımdan hoşlanmadım; sonuç olarak "yarı yazarda" karar kıldım. (Oysa hakiki bir ihtiyaç, sahici bir lüzum olmayınca, onca sözcük nasıl da üşüşüyor insanın aklına!)".

[...] "Zorunda olmasam, Sakallı Üstat'ın anlatısını bölüp ortaya fırlamazdım tabi ki. Nasıl bir zorunluluktan söz açtığımı okurun kavrayışına bırakıyorum".

[...] "Araya girip söz almak zorunda kaldığımda, kuşkusuz romana katkısı olmayacak, ama okurun bu uyarlamadan alacağı tadı arttırması olası birkaç izahat yapacak, anlatı bağlamının dışında birkaç ipucu sunacaktım".

[...] "Okurdan samimi ricam şu: Anton SSliharf'i kurtarmak için paradoksal çabaların sıralandığı sayfaya dönsün, sonra da bu bölümü atlayıp, bir sonraki sayfadan başlayarak okumayı sürdürsün". (2005: 55-56-57, vurgu bana ait)

Onuncu bölümde, çevirmen hikayenin geri kalan bölümlerinde, okuma sürecini yönlendirecek yardımcı araçların listesini erek okurla paylaşıyor:

➢ 10. Bölüm

10

"Burada, bu kitabın yarı- yazarı C. Yardımcı zorunlu olarak lafa karışır"

*

"Burada okurun bu kitaptan aldığı tadı artıracağını umduğum tıvır zıvırı sıralayacağım. Çalışmalarımda bunların tamamını kullandım. Sakallı Üstat'ın anlatının dört bir yanına sakladığı onca inciyi bulmak için faydalandım bunlardan. Tamamını olmasa da birkaçını kurcalasın okur. [...] Çünkü aşağıda sıralananlar sorgulayıcı bir akıl için okumaya yardımcı araçlar olmalarının yanı sıra, kıvrak bir zihin için harika oyuncaklar olma vasfını da taşıyor":

- *"Bir tomar kağıt"[...]*
- *" Bir bilgisayar"*
- *"Bir imla kılavuzu"*
- *"Bir sözlük"*
- *"Bir tarih, bir coğrafya atlası"*
- *"Paris haritası"*
- *"Avrupa karayolları haritası"*

[...]

- *"Mugorskiy'in, Bach'ın, Mozart'ın, birkaç Alman romantiğinin plakları, bir pikap"*
- *"Güçlü bir dürbün"*
- *"Bir Zahir"*

[...]

-"Oulipo külliyatı (Fransızca bilmiyorsanız bunu okuyup mühim pasajları aktaracak bir dost)". [...](2005: 95-96, vurgu bana ait)

Yirmi dördüncü bölümde ise çevirmen, çeviri sürecinde aldığı kararlar sonucunda benimsediği çeviri stratejini şu sözleriyle ifade ediyor:

➢ 24. Bölüm

24

"Burada bu kitabın yarı-yazarı C. Yardımcı zorunlu olarak lafa karışır".

*

[...] "Sahip olduğum, mahalli boyalarla, fırçalarla, onun çizdiği tablonun bir kopyasını çıkarmaya çalışmadım. Tablosunun karşısına (biraz girintili çıkıntılı, pürüzlü olsa da) dilimizin aynasını koymaya kalkıştım. Sözcük, sözcük uğraştım; anlatıyı mot-a-mot aktarmaya kalkıştım". [...]

[...]"Yarı yazarlık" iddiasında olduğu gibi "sadakat" konusunda da ölçüyü kaçırıyor olmakla suçlanabilirim". [...]

[...] "Savunmam şu":

"Nasıl Üstat'ın soydaşı bir düşünürün yazdığı gibi, "Kalbin mantıktan daha güçlü bir öz mantığı varsa", bir anlatının da yazarının arzularından daha güçlü, daha buyurucu öz arzuları, tatmini arayan gizli ihtiyaçları vardır. Sözlüğün karşısında kafamı kaşıyarak duraksadığım anlarda, Üstat'ın (o ilk aşkın) kalbini kırmak pahasına, anlatının (o baştan çıkarıcı yosmanın) arzusuna uydum". [...] (2005: 228-229, vurgu bana ait)

4. SONUÇ GÖZLEMLERİ

Sonuç olarak, çağdaş çeviribilim kuramcılarından Hermans'ın ve Bassnett'ın kuramsal yaklaşımlarında vurgulanan kavramlar temel alınarak, "*Kayboluş*" adlı çeviri yapıta yönelik yapılan okumanın sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, "sesi" yüksek çıkan ve "gözle görülür" bir "çevirmen" kimliğiyle karşı karşıyayız. Çevirmenin kendini "yarı-yazar" olarak tanımlayan ifadesinden hareketle, kaynak metin / çeviri metin ve yazar/çevirmen arasındaki ilişkiler yeniden değerlendirilebilir. O halde, çeviri eylemi bir "yeniden-yazma", çevirmen ise bir "yeniden-yazan" olarak tanımlanabilir mi?

Çeviri yapıtı özgünün birebir kopyası olarak değerlendiren, çevirmene ise tamamen şeffaf, görünmez, ya da başka bir deyişle "kimliksiz" bir aktarıcı rolü atfeden geleneksel tabular, çeviri metninin varlığının tanınmasını, çevirmenin ise gözle görülür bir "kimlik" kazanmasını sağlayan çağdaş çeviribilim kuramları tarafından kökten yıkılıyor. Çeviri metinde "sesi"nin yüksek çıkmasına ve "görünür" bir kimlik kazanmasına rağmen, çevirmen Cemal Yardımcı'nın, eklediği bölümlerde kendini geleneksel çeviri yaklaşımlarında vurgulanan kavramlar (mot a mot, sadakat, ihanet vb...) bağlamında savunuyor olması oldukça ilginçtir.

Çalışmamızı, Kaisa Koskinen'ın şu sözleriyle sonlandırabiliriz:

"Çeviri de diğer yazı biçimleri gibi, her zaman belli bir amaçla yapılan bir "kullanma" ve "yönlendirme" (manipulation) biçimidir. En tehlikeli "kullanıcı" ve "yönlendirici", işini "açık" olarak değil de nesnel olduğunu iddia ederek yapandır. Demek ki tehlike, "çeviri" işinde değil de, "çevirmenin" "görünmezliğinde" bulunuyor. Bana göre, "çevirmenin" kendini "gizlememesi" ve gerçekleştirdiği "kullanımı" ve "yönlendirmeyi açıkça" göstermesi gerekir". (Koskinen, 1994: 452. vurgu bana ait)

KAYNAKÇA

Bassnet, Susan: 1997. *Gözle Görülür Çevirmen* (çev. Yurdanur Salman). Kuram, Sayı: 15.

Hermans, Theo: 1997. *Çeviri Anlatıda Çevirmenin Sesi* (çev. Alev Bulut). Kuram, Sayı:15.

Koskinen, Kaisa: 1994. *Çevrilemez Olanı (Yanlış) Çevirme- Yapıbozuculuğun ve Yapısalcılık Sonrasının Çeviri Kuramları Üzerindeki Etkisi.* Kuram, Sayı:15

Lee, John: 1990. *La Disparition : problèmes de traduction.* Colloque de Londres, Presses Universitaires de Lyon.

Perec, Georges: 1969. *La Disparition.* Paris: Gallimard.

Perec, Georges: 2005. *Kayboluş.(*La Disparition) çev. Cemal Yardımcı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

http://www.biyografi.info/kisi/georges-perec